СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 55. — Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 7. марта, 1924.

VOL. XXXII. — No. 55. — Jersey City, N. J., Friday, March 7, 1924. — THREE CENTS

ІМЯ КУЛИДЖА ВТЯГНЕНО В НАФТОВИЙ СКАНДАЛ

ВАШІНҐТОН, 5. марта. — На засіданню сенатового комітету, що веде слідство над арендованнем нафтових теренів, застережених для военної фльоти, втягнено вже імя президента Кулиджа яко такого, що теж причасний до нього дешпету.

Зробив се сенатор з Алабами Гефлин, коли комітет відчитував одну телеґраму, яку видавець Вашінґтонського Повсту вислав був з Майямі, на Флориді, до Мекліна. В сій телеґрамі згадується про якогось „начальника" („принсипел"). Гефлин заявив, що се певно президент Кулидж.

НОВІ ЧУТКИ ПРО НАФТОВІ СКАНДАЛИ

ВАШІНҐТОН, 5. марта. — В політичних кругах кружляють найдальше йдучі чутки про наближаючіся роскриття в нафтовій справі. Кажуть, що роскриття двох конґресменів яко причасних до нафтового скандалу є лишень початком дальших ревеляцій, які роскриють участь багатьох визначних урядників у Вашінґтоні.

СПОДІЮТЬСЯ СКОРОГО ВСТУПЛЕННЯ ДОГЕРТІ

ВАШІНҐТОН, 5. марта. — З того, що президент Кулидж відбуває дальше наради над тим, хто має стати наступником ґенерального прокуратора (міністра судівництва) Догерті, роблять заключення, що Догерті незадовго вступить зі свого становища.

Про се свідчилоби й те, що коли Догерті виїздив учора з Майямі, купелевого міста на Флориді, він не лишив ніяких урядових припоручень, як се робить звичайно кождий член кабінету перед подорожю.

ПОМИЛУВАННЯ ВІЙСКОВИХ ЗЛОЧИНЦІВ

ВАШІНҐТОН, 5. марта. — Президент Кулидж оголосив нині проклямацію, якою надає амнестію (помилування) для всіх тих військових вязників, що сидять тепер у вязницях за дезерцію в часі межи підписаннем завішення оружа а формальним підписаннем закінчення війни.

Помилуванне не відноситься до тих, які були правильно суджені военними судами. Кромі сього помилуванне відноситься лишень до втрати горожанських прав, а не до других кар, наложених судами.

Такиж людий має бути в військових вязницях коло сотки.

БОНУСОВИЙ ПРОЄКТ

ВАШІНҐТОН, 5. марта. — Бонусовий проєкт, предложений демократами, дає ветеранам до вибору межи готівкою та обезпеченнем.

Сенатор Каровей закинув міністрови скарбу Мелонови, що він вів пропаґанду проти бонуса. Мелон бороniться, що він ніколи не дав ні цента на подібну пропаґанду.

НЕВДОВОЛЕНІ З ПОСЕРЕДНИЦТВА ПИНША В УГЛЕВІМ НЕПОРОЗУМІННЮ

ВАШІНҐТОН, 5. марта. — Конґресмен Тредвей, републиканець з Месечузетса, критикує остро пенсилвенійського ґубернатора Пинша за його посередництво в углевім непорозумінню, закидаючи Пиншови, що се він своєю політикою довів публику до міліонових втрат...

ВАЖНИЙ ВИРОК СУДУ ПРО ІМІҐРАЦІЮ

НЮ ЙОРК, 5. марта. — Федеральний суд видав нині рішення, що допусканне до Злучених Держав жінок та дітий чужинців, перебуваючих в Злучених Держав, коли квота іміґрантів з того краю вичерпана, не годиться з обовязуючим тепер іміґраційним законом.

НОВА ПРЕЗИДІЯЛЬНА КАНДИДАТУРА

БЕЙКЕРСФИЛД, Каліфорнія, 5. марта. — Противники кандидатури Віліема Мекаду з рамени демократичної партії висувають кандидатуру сенатора д-ра Ковпленда, бувшого голову бюра здоровля в Ню Йорку.

ПРЕДСТАВЛЕННЯ НОВОГО АНҐЛІЙСЬКОГО АМБАСАДОРА

ВАШІНҐТОН, 5. марта. — Новий анґлійський амбасадор Говард предложив нині президентови офіціяльно свої повновласти, заявляючи при тім, що йому приказав анґлійський уряд заявити ,що анґлійський уряд бачить в повній згоді межи Британією та Америкою найліпшу ґарантію мира.

КУЛИДЖ ПРОТИ НЕЗАВИСИМОСТИ ФИЛИПИНСЬКИХ ОСТРОВІВ

ВАШІНҐТОН, 5. марта. — Президент Кулидж дозволив оголосити публично свого листа в справі независимости Филипинів, в котрім він заявляє, що Филипинці ще не доросли до самостійности та ще не готові до повної сепарації (відорвання) від Злучених Держав.

Се видно й буде становище американського уряду, коли ся справа прийде під обради конґресу.

ГРОЗИТЬ СТРАЙК АКТОРІВ

НЮ ЙОРК, 5. марта. — Межи товариством (юнією) акторів а товариством театральних зарядчиків ведуться тепер переговори за встановленне нової юнійної умови найму акторів. Переговори дійшли до такого стану, що загально припускають їх зірвання. Тоді прийшлоби до страйку акторів з днем 1. червня сього року.

СУД ПРО ПРАВО ШКОЛИ ВИГАНЯТИ ШКОЛЯРКУ ЗА КУРЕННЯ

ЛЕНСИНҐ, Мишиґен, 5. марта. — Перед стейтовим судом розбиралося нині питанне, чи шкільний заряд має право викидати зі школи дівчину за куренне папіросів. Найвисший суд стейту відкинув позов родичів викиненої дівчини, затверджуючи тим самим право за школою до такого викинення.

ЗА ПОДАТКОВИЙ ЗАКОН.

ВАШІНҐТОН, 5. марта. — Провідники републиканців в сенаті, котрий тепер має голосувати над проєктом Лонґворта, вже ухваленим палатою послів, заявляється проти Лонґворта, а за проєктом Мелона.

ЦІКАВИЙ СПОСІБ ПРОТИ ВИБОРЧИХ НАДУЖИТЬ.

САН ХУАН, ПОРТО РІКО, 5. марта. — Як доносять ґазети зі Санто Домінґо, суспільність приготовляється до завзятої кампанії проти виборчих обманьств при наближаючихся виборах. Щоби не допустити до подвійного голосовання, при попередних виборах примушувано кождого виборця, котрий відголосував, щоби він вложив свій палець в каламар з хемічним чорнилом; показалося, однак, пізнійше, що найшлися штудеранти, які постаралися за хемічні плини, при помочи котрих можна було змити сей знак. Щоби завести кращі способи розпізнання виборців, котрі вже голосували, радять вживати бритв, якими малобся голити кождого, що голосував, то знов радять вистинати над правим ухом клаптик волося, або виголити хребет руки, і таке инче. Щоби бути певним на всякий случай, уряд замовив і хемічне чорнило й бритви.

БУДУТЬ ВАЛИТИ БРОВАР НА ПРИКАЗ СУДУ.

Федеральний прокуратор в Шикаґо, в Илинойсі, доручив маршелови судовий приказ, щоби він знищив машинерію та цілу будову підприємства „Елґін Айс енд Беверидж Ко." Будівля та обстанова сього бровару варта коло 2 чвертки міліона долярів, а суд приказав її знищити за те, що підпиво.

ЗАВІШЕННЄ БІЛОРУСЬКОЇ ЧАСОПИСІ.

У Вильні по завішенню цілої низки білоруських часописів появилось перше число часописи „Змаганне". Ляхи й це число сконфіскували, а часопись завісили.

14-ЛІТНІ СОВІТСЬКІ УРЯДНИКИ.

Рада народніх комісарів Союзу Совітських Републик розглядала проєкт закона про управильнення державної адміністраційної служби. Всі горожане союза совітських републик по скінченню 18-го року життя можуть вступати до державної адміністраційної служби. Робітничий уряд може згодитися навіть на прийняття чотирнацятьлітних „урядників". Одначе ці, яким іще не прислугує виборче право, не можуть авансувати у державній службі. Після пяти-літньої служби урядник має право на 1-місячну відпустку. Імена надзвичайно заслужених урядників мається оголошувати в ґазетах, мають одержувати підвисшену платню й ордер червоного прапора.

РОЗКИНЕНІ ПО ЕВРОПІ УКРАЇНСЬКІ ЕМІҐРАНТИ ОРҐАНІЗУЮТЬСЯ.

В послідніх часах зорґанізувалась розкинена по Европі ззхідно-українська політична еміґрація та утворила в Австрії в Чехо-Словаччині іНімеччині комітети еміґрації. З тих трох обєднаних комітетів повстав тепер Центральний Комітет західно-української політичної еміґрації. Головним завданням цего комітету є:

а) Заступати інтереси західно-української політичної еміґрації перед міжнародніми чинниками.

б) Ознайомлювати публичну опінію світу про положенне західно-української справи.

ПЯТЬСОТЛІТНІЙ ПРОЦЕС.

У Берні, столиці Швайцарії, недавно закінчився найстарійший в історії судовий процес. Коло 1400 року між бернським кантоном та кількома сусідніми громадами завязався процес за право власности на одне маленьке озеро в горах. Кантон казав, що озеро належить йому, а громади твердили, що це їх озеро. Після того, як над цим процесом померло богато поколінь адвокатів та позивачів, справу тепер вирішено на користь кантону.

„ҐАНЬБА Й СМЕРТЬ СПЕКУЛЯНТАМ!" АБО ЯК НА ДІЛІ ВИГЛАДАЄ В СОВІТАХ БОРОТЬБА ЗІ СПЕКУЛЯЦІЄЮ.

Дивна є доля боевих кличів. Вони родяться, летять із уст до уст, а в Росії пощастило їм навіть, що дійсно повірили їм. Чого то не можна було дочитатися в комуністичних проклямаціях за один рік! Геть із комісіонерами, геть із посередньою торговлею, все за безпосередніми зносинами з продуцентом, і т. д. З цього часу минуло більше як шість літ, і ось довідуємося від Каменева члена всемогучої „трійки" про величаві успіхи цієї боротьби в практиці. Каменеву вистарчає один сірник, щоби доказати це. В „Правді" з 1. лютого поміщена його промова, в якій дослівно сказано таке: „Щоби ми могли зясувати коротко й ясно торговлю артілей (спілкову), взяв я з знаменитої праці товариша Дайтшмана одну табельку. Вона дуже проста. Показує нам мандрівку сірника з фабрики аж до мужика. Отже сірник вийшов із фабрики. слідкує робітник. Сірник коштує, скажімо, 100 одиниць. Переходить через трест, приходить до синдикату, колиж вийде з синдикату, коштує вже 195 одиниць. Відсіля мандрує до „Центрозвязи", а як вийде з нього коштує 207. Опісля (товариші Дайтшман і Мікоян студіювали південно-східні округи) приходить сірник прим. до Ростовського відділу „Ґутрозвязи" і тут коштує вже 215, відси до „Донської звязи" і коштує 225, потім до „Мілеровського відділу" — 407, вкінці в „Чертковській централі" 455, аж вкінці-кінців до якогось села, де за цей самий сірник мусить мужик заплатити 527 одиниць". — Хай живе комуністична „боротьба" з спекуляцією.

ПАСТУХ НАЙШОВ ДІЯМАНТ.

З Йоганесбурґа (в Південній Африці) звідомляють, що там найдено жовтявий діямант, ваги 94¾ карата. Найшов цей клейнод убогий пастух овець. Діямант оцінено на 1200 фунтів стерлінґів.

ПЛЯН КОМІСІЇ ДОСА ПРО ФІНАНСОВУ ВІДБУДОВУ НІМЕЧЧИНИ ВЖЕ ГОТОВИЙ

ПАРИЖ, 5. марта. — Комісія знавців під проводом ґенерала Доса передасть дня 18. с. м. свій звіт про відбудову Німеччини аліянтській комісії „воєнних відшкодовань". Звіт обіймає кілька тисяч слів. До звіту доданий плян, як розвязати питання про фінансове становище Німеччини.

Комісія Доса у свому пляні не заявляється на мераторією (проволокою) у сплачуванню „воєнних відшкодовань", але радить, щоби через 3 до 5 літ Німеччина не платила аліянтам „відшкодовань" в грошах, а тільки в матеріялах і товарах. Тимчасом мається створити німецький банк для випуску нових сталих банкнотів, з осідком в Голяндії, а відтак зрівноважити буджет і віддати під контролю німецькі державні зелізниці.

Щойно тоді могла би Німеччина мати надвишку в буджеті і могла би вже зачати платити аліянтам „воєнне відшкодованне" в готівці.

СПРАВА АЛІЯНТСЬКОЇ КОНТРОЛІ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСКОВИХ ЗОРУЖЕНЬ

ЛОНДОН, 5. марта. — Англійське правительство є за контролею внутрішніх зоружень Німеччини, але воно хоче, щоб контрольна комісія була цивільна, а не військова, як було досі, і як хотіла би Франція.

Погляд британського правительства приняла аліянтська конференція амбасадорів і тепер вона звернеться до Німеччини, чи вона на се годиться.

ХОЧЕ РАТУВАТИ ФРАНКА

ПАРИЖ, 5. марта. — Французький міністер скарбу Де Лястейрі поручив усім банкам у Франції, щоби перестали підпирати чужинецьких фінансових спекулянтів, котрі спричинюють знижку франка.

Він каже їм, щоб не позичали чужинцям гроший у франках, коли вони не дають потрібної запоруки, а зокрема щоб не давали франків для заграничних бизнесів, котрі їх тут пускають на торг. Також поручає він французьким банкам, щоб не запоручували виплат у франках на замовлення заграничних фірм.

ЧОМУ ФРАНК ПАДЕ

ЛОНДОН, 5. марта. — Тутешній дневник Дейлі Нюз пише, що французький франк паде ізза того, що світ вірить, що французька окупація Рурщини була закоштовна.

БЕЛЬҐІЙСЬКИЙ ПРЕМІЄР ОСТАЄТЬСЯ

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельгії, 5. марта. — Бельґійські католики і демократи обєднались проти соціялістів і знову приєднали уступившого премієра Теніса. Він знову обняв давнє становище і створить новий кабінет. Міністром закордонних справ буде Поль Гіманс.

ПО ПРОГНАННЮ КАЛІФА

ПАРИЖ, 5. марта. — Тутешня преса вказує, що усуненне каліфа турецькою владою мати-ме велике значінне для країв магометанських під французькою і британською властю.

Преса взиває французьке правительство, щоби заопікувалось ним, поки сього ще не зробило анґлійське правительство.

МАГОМЕТАНСЬКИЙ ЗЇЗД

ЛОНДОН, 5. марта. — З магометанських кругів повідомляють, що магометани скличуть всесвітній магометанський зїзд, який приверне власть каліфа.

ПРО РОСІЙСЬКУ ПОЗИЧКУ В АНҐЛІЇ

ЛОНДОН, 5. марта. — Товариш міністра закордонних справ, Артур Пансанбі, заявив нині в палаті громад, що британське правительство не одержало жадного прошення від російського большевицького правительства у справі позички, а тим меньше не розважало такої справи.

ЛЮДЕНДОРФ І ГІТЛЕР ПОСОЛЬСЬКИМИ КАНДИДАТАМИ

МІНХЕН, столиця Баварії, 5. марта. — Тутешня преса сповіщає, що ґенерал Людендорф і Ґітлер, проти котрих тепер тут ведеться процес за державну зраду ,кандидують на послів до федерального німецького парляменту.

ВЯЗНЕННЄ МАКЕДОНСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ В БОЛГАРІЇ

СОФІЯ, столиця Болгарії, 5. марта. — Болгарська влада арештувала вже досі понад 300 македонських повстанців.

Міністер закордонних справ Калов заявив, що влада не позволить організувати македонських повстанців в Болгарії.

„КОМІНТЕРН" МАЄ 5 ЛІТ

МОСКВА, 5. марта. — Нині минуло 5 літ від основання „комінтерна" (комуністичного інтернаціоналу). Із сеї нагоди центральний комітет „комінтерна" видав відозву до всіх пролетарів, в якій пригадує, що тому 5 літ Ленін оснував у Кремлі „третій інтернаціонал" і виповів війну світовому капіталови.

Центральний комітет заявляється проти опортунізму, уступок соціялістів у користь буржуазії за її уступки для них.

ПЕРЕД ПРИЗНАННЄМ РОСІЇ КИТАЄМ

ПЕКИНҐ, столиця Китаю, 5. марта.—Большевицький представник Карахан дійшов уже до порозуміння з китайським заграничним міністром Ванґом про китайсько-російський договір. Коли китайське правительство сей договір прийме, то тимсамим признає російське совєтське правительство.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$7.00	На рік	$7.00
Six months	3.75	На пів року	$3.75
Three months	2.00	На три місяці	$2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	5.00	На пів року	$5.00
Three months	2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЗА СКОРІ ПОХОРОНИ.

Коли Польща та Москва підписували ризький договір, котрим сі головні вороги української самостійности поділили головну масу української землі межи себе, здавалося їм, що українська справа вже розвязана, що український рух скінчений, що їм не прийдеться вже більше занимати українським питанием.

Минули з того часу три роки, і вороги українського народа побачили, як тяжко вони перерахувалися в своїх обрахунках, роблених без самого хазяїна, без українського народа. І один і другий має руки повні української справи. Тепер уже й в Польщі цілий ряд політиків предбачує, що з українською справою треба буде „щось зробити", що так її далі лишити не можна, бо вона мусить стати небезпекою для цілости польської держави. Московські большевики, які захарапчили більшу частину України, були примушені вже поробити уступства українському національному рухови, та признати хоча в засаді українізацію.

Всеж таки старі звички не так легко кидаються. Чим народ насяк сотками літ, не можна викинути з душі за пів десятка літ. Так само і з Поляками, так само й з Москалями. Кілько разів вони заявлялися за якимись правами для Українців, тілько разів у них повстає реакція проти сього, тілько разів розбуджується назад стара душа розбійника, що дивиться на вкраїнську землю як на предмет розбою й наживи .За кождою заявою за якимись правами для України йдуть нові переслідування; нові спроби здавлення силою українського руху. Сим треба пояснити сей небувалий факт, що майже рівночасно починається нагінка проти українського руху з Москви і з Варшави. Польський уряд арештує визначних українських діячів, політичних, освітних, економічних, веде процеси за державні зради, ставить шибениці, напихає кримінали. Московський уряд немовби змовився з польським, собі починає те саме. Ідуть вістки про арешти богу винних професорів під закидом нібито змови з польським урядом. В той самий час за границею робиться пропаґанду про великі права, дані з Москви українському народови, про тисячі шкіл, основаних для Українців на Україні, і в той самий час забирається вчителів зі шкіл, набивається ними тюрми.

З того, що большевицький московський уряд та польський селянський уряд почали переслідування українського руху рівночасно, не можна ще робити зовсім певного заключення про якусь змову межи обома сторонами. Така змова може ще показатися, але покищо для неї замало даних. Се відай просто імперіялістична хвилева горячка, ще одна спроба здушити при помочи насильства ненавистний для них український народний рух. Ще одна спроба, котра скінчиться так само, як скінчилися другі подібні спроби, повною компромітацією гнобителів та новим скріпленнем українського народного руху. Українські народні маси побачуть ще раз, що й Москалі й Поляки спільними силами доказують їм, що українському народови треба соборної независимої української держави.

ДВАЙЦЯТЬ ТРЕТИЙ СТЕЙТ.

До Українського Народного Союза прибуло недавно нове товариство. Є ним відділ 302., котрий називається „Любов", а має свій осідок в стейті Каліфорнії, в місті Лос Анджелосі.

В той спосіб Український Народний Союз дістав нову твердиню на західному краю Злучених Держав, над Тихим Океаном. В той спосіб Український Народний Союз захопив сіттю своїх товариств двайцять третий стейт з ряду.

Кореспонденція, яку Ілля Вавричук, довголітний член відділів Українського Народного Союза в Шикаґо, та другі орґанізатори сього відділу вели з головною канцеляріею, розкриває як не можна краще ті потреби, що просто примушують українських імміґрантів та імміґранток до орґанізовання відділів Українського Народного Союза.

Видно зі сих листів, що закидані на далеку чужину Українці й Українки відчувають з одної сторони потребу обезпечення своїх родин на случай нещастя для себе. Чим менча українська кольонія, тим більше вона відчуває сю потребу, бо тим більше її члени розуміють, що на случай якогось нещастя для котрогось з них одинокою помоччю для родини нещасного може бути самопоміч, зорґанізована допомога зі сторони других членів кольонії. Звідси то йде, що такі невеличкі українські кольонії, засунені десь на край світа, при першій нагоді стараються зорґанізувати запомогове українське товариство.

З другої сторони, така кольонія відчуває потребу тісного товариського життя. Вона хоче збиратися на балачку, пораду, збори, віча, читання книжок і ґазет, забаву й розраду. Знова, чим менча кольонія в місті, тим більше вона відчуває сесю потребу. Український Народний Союз через свої відділи дає найкращу нагоду для заспокоєння сеї загально людської потреби людської душі, потребу товариства.

Український Народний Союз витає нове товариство на другому краю Америки в рядах своїх відділів як новий доказ великого зрозуміння великих кличів взаїмної допомоги на случай нещастя, недуги й смерти, для якої Український Народний Союз хоче служити цілій українській імміґрації в Америці.

МИКОЛА БУТОВИЧ.

Підростаючий велитень українського мистецтва.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Здається, читачі „Свободи" не мають причини нарікати на мене за те, що я звертаю їх увагу на „пустоцвіти" — принаймні, з поля українського мистецтва. Коли в питаннях політичних часами й доводиться „попадати пальцем в небо" (на цім льоду й мудріщі від мене посковзуються), то мої дописи про нових діячів нашого мистецтва ще, здається, ні разу читача не завели.

З великим захопленнем я писав про капелю Кошиця. Капеля приїхала до Америки, й кождий міг переконатись, що я може „недоборщив", але вже ні в якім разі не „переборщив" у своїх похвалах. Писав я далі про Олександра Архипенка. Тепер він також в Америці і, як зачуваю, з рівним успіхом здобуває Новий Світ, як здобув Старий. Писав я ще про Любку Колессу. За якийнебудь рік може й вона буде в Америці, й тоді кождий, хто має вуха, сам переконається, яка то величезна, першорядна сила.

Цим разом хочу ввести в мою „ґалерію знаменитостей" нову постать — маляра **Миколу Бутовича.** Вже три роки я з невпинним зацікавленнем стежу за цим юнаком і при кождій зустрічі з його новими творами все з більшою радістю переконуюсь, що це — майбутня велика сила. І то сила **суто-українська,** наскрізь просякнена українським національним духом.

Уперше Бутович звернув на себе увагу своїми ґрафічними оздобами до студентського альманаху „Vivat Academia", виданого на початку 1922 р. на спомин концерту-балю українських студентів у Берліні. Його рисунок на титульній сторінці альманаху (студенти Київської Могилянської Академії в історичних одягах), потім прегарні заставки й кінцівки на сторінках 5, 6, 30, 31, 32 і 47, а також стилізований сояшник на останній сторінці обгортки — це все свідчило про смак, почуття стилю й не абияку технічну вправність молодого майстра.

Майже рівночасно появились праці Бутовича на колективній виставі студентів-мистців, а незабаром по тім появилась на виставі Ганни Вуцької його серія листовних карток на козацькі сюжети. Було в тій серії десять карток, усе колірових, з постатями „гетьмана", „полковника", „джури" та инших типових фіґур козаччини. Ці картки були величезним кроком наперед у порівнанню з тим, що дали на цім полі Ждаха, Васильківський і навіть „сам" великий Рєпін. Композиція, рисунок, фарби — все це було нове, ориґінальне, ще небувале в українськім мистецтві. Можливо, що в погоні за ориґінальністю молодий майстер трохи „перестилізував" своїх козаків, але це-ж була тільки „проба пера"!

З дальших Бутовичевих праць, мені відомих, можу назвати: „Шевченко" (міднорит), „Значковий товариш", ‚Козак-бандурник" і „Козацька старшина" (колірові ґрафіки), ілюстрації до дитячої книжочки „А-а, коточок", виданої „Ратаєм", і декілька дрібнійших.

Нині Бутович друкує свою першу самостійну „мапку": **шість дереворитів** на сюжети української народної фантастики. У мапку входять такі образи: „чугайстер", „мавка", „домовик", „відьма", „характерник" і „русалка". Я бачив ці образки в коректурі: вони роблять незвичайно сильне враження! Не зважаючи на малий формат (6x9 см.) і на аскетичну обмеженість експресивних засобів (чорне й біле), кождий образок є повний руху, фантазії й настрою.

Без пересади можна сказати, що для такого молодого майстра, як Бутович, це шедевр, архитвір!

Родом з Полтавщини й, здається, селянська дитина, Бутович перебув світову війну, брав участь в українській визвольній війні, понасидівся по таборах інтернованих і нарешті дістався до Берліну. Тут він зпочатку вчився в школі прикладного мистецтва, але згодом, коли його ґрафічний хист особливо сильно проявився, перейшов до академії ґрафічного мистецтва у Липську. Нині Бутович є одною з великих надій тої академії.

Як читач бачив з поданого тут — далеко не повного — перечислення творів, Бутович свідомо й послідовно йде шляхом народно-українським. Він бере український народний зміст і вбирає його в модерну міжнародню **форму.** Та краще дамо слово самому нашому мистцеви:

„Перед молодим українським мистцем, — писав він в альманаху „Для неї, — стоїть питанне свідомого вибору: **піти з народом** чи бути індивідуалістом-европейцем.

„Це — два головні шляхи. Очевидно, що **вибір залежить від того, наскільки почуваєш себе Українцем душею й серцем.**

„Українське мистецтво не вмерло! Воно оживає. Своєю піснею вже зачаровує світ. Але й творча штука нащого народу гідна його пісні, бо вона має ті самі жерела — українську душу й українське серце...

„Приклади всього свого хисту та йди своїм природним шляхом, творячи гармонію, своєї душі з душею всього тобі рідного. Йтимеш до свого ідеалу! Творитимеш цінности вселюдські!"

Цих своїх переконань і засад Бутович досі не зрадив. Навпаки, він їх усе більше поглиблює. Він іде з народом, перетворює в своїй души народні скарби й повертає їх йому та цілому світови в формі прекрасних, чарівних творів.

Багато, дуже багато заповідає Бутович українському мистецтву! Він вже чимало цінного дав, але ще більше дасть, коли доля схоче.

Під „долею" треба тут розуміти звичайні матеріяльні обставини. У нас є багато „меценасів", але, на жаль, нема ні одного **мецената,** який зацікавився-б молодим листцем і дав би йому змогу спокійно докінчити студії. Бутович має ще вчитись тільки рік. Він тепер випускає свою „мапку", щоб з її продажу добути грошей на цей останній рік науки. Коли вже серед нас нема **одного** мецената, то може їх знайдеться **кілька,** щоб розкупити цю мапку й допомогти молодому майстрови в його останніх кроках до самостійности.

Прага, 20. лютого.

Радянин.

ПОЛЬСЬКА ШКІЛЬНА ПОЛІТИКА

(З промови сенатора М. Черкавського, виголошеної 30. січня ц. р. в освітній комісії).

У відповідь на експозе міністра освіти Міклашевского, виголошеного в освітній комісії, забрав голос сен. М. Черкавський, який остро виступив проти міністра, що з каригідною байдужністю іґнорує постуляти українського народу на шкільному полі. Міністер освіти забуває, що крім цілого ряду питань істнує велике українське питання, та що воно в значній мірі складається з болючого питання українського шкільництва. Замісць ясної й конкретної програми, п. міністер обмежується пустими загальниками, голими приреченнями, обіцянками „затримання конституції", без кінця повторюючи ті крилаті фрази, які вже говорили й попередні міністри. Дня 29. січня явились були у міністра освіти посли Хруцький і Козицький, які занесли багато скарг і поставили цілий ряд питань, бажаючи довідатися, яку політику думає приноровити п. міністер в українській справі. Та крім беззмістових загальників п. міністер не хоче датися розшифрувати. Він заєдно підкреслює, що він — мовляв — „фаховий міністер", а не політик, а — на його думку — „квестія шкільництва національних меншостей є квестія політична". І тому на ніякі вимоги українського представництва він не відповідає, бо не хоче „видавати векслів", яких не можна буде дотримати. За вирішенням тої „політичної квестії" відсилає міністер освіти українських представників до премієра Ґарбского.

Та не все з чим українські посли звертаються до міністра освіти, є тіер страшною „політикою". Коли нпр. посли Хруцький і Козицький питають п. міністра, чи шкільні інспектори й надалі наказуватимуть учителям українських початкових шкіл вже з першого року навчання вчити дітей польської мови одночасно з навчанням рідної — або як довго буде зволікатися справа з відкриттям українського учительського семинаря на Волині, вже ухваленого соймовою комісією, то це не є питання „політичні", тільки чисто фахові, педаґоґічні. Міністер освіти зовсім не додержується чистоти своєї „фаховости", бо на питання, коли нарешті можна буде відкривати на Холмщині згідно з конституцією народні школи з українською викладовою мовою, він відповідає, що „з відкриттям українських шкіл на Холмщині нема чого спішити". А це вже є справді політика...

„Само собою — говорив сенатор, — що більшість тих дотичних нашої школи питань, з якими ми звертаємось до уряду, є питання політичні. Політичні, які в загально принятому розумінню, так і в тому істотному розумінню, яке надається слову „політика" по його грецькому походженню. Політика — це є комплекс усього того, що звязане з правами й обовязками громадянина, як члена певної громади, певного державного орґанізму. Ми, Українці, що живемо на території, яка прилучена до Річипосполитої польської, здається— є „обивателями" польської держави, громадянами її, що не тільки мають нести обовязки, але й яким належаться певні права, ґарантовані конституцією. Отже ті наші права ми хочемо мати реалізованими, між иншим в своїй національній українській школі, через те й ставимо і будемо ставити отсі немилі для п. міністра „політичні", а в дійсности наші громадянські чи обивательські питання. А тих питань є так багато, що з них складається разом велика так зв. „українська квестія", яку так невдало хоче розвязати польське громадянство і польський уряд. Дотепер уряд цю „квестію" розвязував так, що весь час змагав нас, наш край спольонізувати ріжними способами і, між иншим, при допомозі школи. Ми цьому спротивляємось, робимо опір, бо бачимо в цьому порушення наших загально-людських і громадянських прав. Ми добиваємось, щоби на всьому широкому просторі земель, де живе наш український народ компактною масою, заводились школи такі, яких він хоче, себто українські, як нижчі, так і середні! щоби наша молодь українська мала можливість і вищу науку здобувати у своїх українських вищих інституціях.

Тимчасом дійсність ось що з себе уявляє: на Холмщині та Підляшю, не зважаючи на домагання місцевого українського населення, не вільно йому мати рідньої української школи; там православних українських дітей навіть реліґії вчать католицької й по польському; на Полісю, напр. у таких етноґрафічно чистих українських повітах, як Берестейський, Кобринський і Пінський, влада також скорійш дозволяє одкрити російську школу, ніж українську; на Волині та в Галичині йде постепенне перетворювання українських шкіл на польські; учительського семинаря, цеї школи для витвору кваліфікованого українського учительства, на Волині нема жадного; замикаються учительські семинарі з українською викладовою мовою і в Галичині; українських ґімназій навіть приватних не вільно відкрити, ось наприклад: вже кількаліт підряд громадяне Ковля й Володимира просять дозволу на відкриття у них приватних українських ґімназій, до їх просьби прилучились і селяне з повіту, — і все надаремне: цілий ряд чисто-формальних перешкод висувається і в кураторії і в міністерстві, аби справу зволікати, аби не дозволити нашому народові в своїй школі виховувати для себе свою інтеліґенцію; високі українські школи у Львові, університет і політехніка, перебувають на становищі нелеґальному в катакомбах. Така картина прав українських громадян, приналежних до польської республики, досить характерна. Громадянин якоїсь иншої культурної держави може навіть не повірити, що це є так; а тим часом — це є дійсність. І от ми хочемо довідатися від п. міністра освіти: чи отся дійсність має залишитися такоюж страшноюдля нас і далі, і на час його міністрування, чи може — де в чому має змінитися?... Пригадую собі, коли після повалення деспотичнього режіму царської Росії, молода українська держава орґанізувала своє шкільництво, то польському населенню України дала вільну руку в справі орґанізації своєї польської польської школи. З головою нашого теперішнього зібрання п. сенатором Каліновским, я брав уділ в роботі по орґанізації шкільництва на Україні; пригадую, як п. сенатор Каліновскі одного разу на Зїзді діячів школи і самоврядувань, де так би сказати — були апробовані всі постуляти польського шкільництва, в своїй кінцевій промові в імени польського громадянства щиро дякував нам, Українцям, за все те, що ми зробили для вільного розвитку польського шкільництва на Україні, зробили не з якоїсь там „політики", а виходячи лише з засад елементарної справедливости і обовязуючих нас, яко фаховців, педаґоґічних вимог. На жаль, тепер ми, Українці, що опинилися волею долі під польськой владою, не можемо висловити такоїж вдячности Полякам, навіть фаховцям-педаґоґам. Бо замісць задовольнення наших елементарних прав бодай у сфері шкільництва, нас стараються ополячити, до нас взагалі застосовують виняткові закони й суворе урядову практику. А ще й вимагається від нашого народа обивательської вірности!... Хібаж при таких умовах життя вірність є річю природною? Тим часом, як одне справедливе трактування лише хоч би шкільних наших українських домагань (не кажу вже про справедливе вирішення для нашого народа земельної справи) перевелоб далеко більшу санацію нормальних національних відносин, що істнують на т. зв. „кресах", ніж це зробить хоч би та зміна виборчої ординації, яку ви панове, хочете перевести та про яку так багато тепер говориться. Чехи для Українців, збігців з України, відкрили у себе аж три вищі наукові інституції. Чехи не бояться робити політики, і звичайно, на цьому вони не програють. Не бояться робити такоїж політики і большевики, які тепер на Україні не тільки не противляться українізації школи, але й переводять примусово українізацію всіх ділянок громадського й державного життя, і через те в очах всього українського народа перестають бути одіозними. Не хочуть тільки робити такої „політики" міністри Річипосполитої польської в межах якої мається понад 7 міліонів українського народа, що живе компактною масою на своїй прадідській землі. Думають дорогою репресій — приєднати до Польщі велику частину 40-міліонового народу українського. Здається, історія ще не дала нам прикладів, щоби комусь колись удалося таким робом щось подібне зробити. Панове, скажу вам отверто: особливого польонофільства серед нашого народу ніколи не було, бо так склалася історія наша; але всеж таки з початку була віра в можливість і під польською владою в умовах прав, що ґарантує польська конституція, жити так, як має право жити кождий народ. Тепер в цьому відношенню не залишилось жадної ілюзії".

Дальше сенатор зазначує, що з приходом польської влади на Волинь, він приступив до орґанізації українського учительського семинара. Учительський семинар з українською викладовою мовою істнував вже за польської влади в Дермані. Ґрунт для праці був добрий, очікувалося великих успіхів. Та з весною 1921 р. прибув на Волинь делеґат міністра освіти в характері шкільного куратора Ющаковскі. Він відразу рішив розвязати український семинар, який перешкаджав його польонізаційним цілям. І причепився до того, що в семинарі був інтернат, що учні сиділи за одним столом, що вони їли разом. Це все названо „комуною", а учнів і директора (власне сен. Черкавського!) „комуністами". І за це „переступство" семинар розвязано, а його величезне майно заґраблено, обіцюючи створення „зразкового" семинаря на Волині. Але його й досі, не тільки „зразкового", а й взагалі жадного нема.

„Як бачите, панове — кінчив свою промову сенатор — за працю, розпочату мною для добра народа та його освіти, названо мене большевиком, і це твердження було підперте тим арґументом, що в 20 році, підчас большевицького наступу, я нікуди з Волині не втікав, а остався серед свого народу і працював для нього на шкільному ґрунті і під владою большевицькою. Комуністом я ніколи не був і не є. Але хто може твердити, що не можна стати комуністом при режімі екстермінаційнім — з одного боку, і при цілком реальному переводженню в життя всього того, що вимагає відроджена нація — з другого боку?...

„Ось у якому становищі, панове, перебуває наша українська школа, наше українське шкільництво. Через те ми й хочемо знати: чи так і далі має бути П. Міністер на це не дав нам відповіди тепер. Може зволить дати її згодом і невдовзі?"

ПИВО--ВИНО--КИНО

З Києва „Чеському Слову" пишуть:

Київський університет зпочатку був дістав назву ПИВО, себ-то Педаґоґічний Інститут Вищої Освіти. Незабаром його однак переіменували на ВИНО, що мало означати: Вищий Інститут Народньої Освіти. Нарешті й цю назву було змінено на КИНО, себ-то Київський Інститут Народньої Освіти.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

НЮ ЙОРК, Н. Й. Отсим подається до відома членам тов. Вільність в Америці, від. 172, що квартальні збори відбудуться дня 8. лютого в сали Нар. Дому під ч. 217-219 Іст 6-та ул., о год. 7.30 вечером. З огляду на се що суть важні справи до полагодження, уряд взиває всіх членів щоби негайно прибули на збори. Неявившийся член на зборах підлягає карі після статута. Будесь принимати нових членів до Товариства і до У. Н. Союза без вступного. — Т. Мілєщук, предс.; Н. Медвідь, рек. секр.

ПРОФ. М. ГРУШЕВСЬКИЙ ДО ЗЕМЛЯКІВ В АМЕРИЦІ

Повертаючи на Україну засилаю щиру, сердечну подяку всім товариствам, інституціям і поодиноким людям, котрі протягом мого пятилітнього пробування за кордоном підтримували мою працю морально і матеріяльно, відзиваючись на мої поклики в справах запомогових і культурних, збираючи складки на вказувані мною цілі, поширюючи видання мої і тих інституцій, в котрих я працював, і т. и. Знаю, що не легко се їм приходило, бо в суспільности нераз бувало дуже мало зрозуміння до тих культурних і гуманітарних кличів, котрі я підносив. Тим більша та горячійша моя вдячність за ту поміч, працю і спочутте, котрою вони потішали мене в тяжких хвилях. Я не забуду їх ніколи і повертаючи до праці на рідній землі, не залишу своїх звязків з ними, не перерву зносин і старати-мусь, щоб про мою дальшу діяльність і тамошне життє мали вони докладні відомости.

Київські робітники науки, літератури і мистецтва з нагоди мого відізду, листом з 15. січня просять мене висловити ще раз їх сердечну подяку всім, хто в останніх лютих роках ратував їх своєю помічю від голоду і холоду. „Вдягаючи щодня светра та черевики (переслані торік віденським союзом „Голодним України") люде запитують себе, щоб робили вони без сих річей, і думка їх обертається до тих, що подбали надіслати сі річи, і почуття подяки, для якої слова за малі, летять до Вас".

Тим часом прошу припинити посиланне листів і часописей на мою закордонну адресу, з Київа подам нову. В справах пильних поки що можна адресувати на Всеукраїнську Академію Наук (Київ, Бульвар Шевченка 30) для мене. Тих, у кого лишились на руках видання мої та Укр. Соціольоґічного Інституту, прошу продовжувати їх продажу, а гроші посилати проф. Кирилови Студинському у Львові (ул. Хмельовського 75), котрий завідувати-ме виданнями моїми Укр. Соц. Інституту за кордоном. Пізніще подам до відома, якою дорогою посилати гроші до Київа.

З щирим привітом

Михайло Грушевський.

Баден коло Відня, 17. лютого, 1924.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО САМІ І ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ ДО УКР. НАР. СОЮЗА!

ДОПИСІ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Коляда на „Рідну Школу".

З нагоди різдвяних свят Тов. ім. М. Драгоманова рішило піти по коляді для „Рідної Школи" в Галичині. Колядувати пішли слідуючі: К. Костищин, Т. Шилак, Л. Хоміцька, К. Павлуцька, Д. Мораєський, М. Таньчак, М. Сиротюк, М. Баран, В. Венґер, М. Бельців, Н. Кізима, Е. Фидаш, А. Головчак, І. Калиник, Ф. Дяк, І. Постоловський. Разом всіх грошей зібрано $115.75. З того на адресу У. П. Т. у Львові вислано $110.00 (в американських долярах), оплата коштує $4.60, а в касі осталось $1.15.

Тепер подаємо поіменно спис усіх осіб, що дали коляду на „Рідну Школу": Н. Шевчук, С. Мирош по $5.00; о. Н. Підгорецький, Н. Бучка по $3.00; д-ка Скубова $2.50; Н. Косаців, Т. Шилак, М. Хоміцька, С. Гарасимчук, Й. Проць, М. Бутковський, Онігур, К. Лущ, Матиєщук по $2.00; М. Савіцький, І. Ґелета, Я. Квітович, І. Карпа, В. Конецький, В. Поміцкі, Антошків, І. Галіят, Панасюк, К. Мелета, Д. Рокецький, Болезник, М. Желем, Свитак, дуда, Т. Татунчак, Г. Боечко, Т. Лемішка, Ляхович, Пахолок, В. Трофимяк, К. Ядловський, Й. Мандзіцкі, М. Хоміч, Баслав, Мадей, Борисовський, П. Цюпа, Мартинець, І. Парій, В. Мандзюк, П. Ярема, М. Тимчак, Я. Калявський, І. Кудлінський, І. Павлена, Ф. Конюх, І. Герман, В. Боґалевич, С. Гуменюк, В. Мандзюк, К. Бороденько, І. Лесів, М. Мазурик, Д. Дячун, В. Головинський, С. Іванов, М. Таньчак, В. Венґер, М. Брида, Ф. Кумів, П. Макарик, М. Левіцька, Н. Андрушків, А. Дячун, А. Бродаківна, К. Броньчак, М. Різьо, І. Холоївска, Н. Кунька, М. Венґер, А. Дікук, М. Присляк, А. Перець, А. Джалівна, М. Райца, М. Остафійчук, М. Сурмач, М. Сиротюк, С. Матчак, К. Павлуцка, Н. Кізима по $1.00; І. Цимбала, Ю. Куніцкий, І. Макар, Т. Лис, О. Бродин, В. Стерн, І. Макар, Е. Рудик, К. Тхір, Т. Дзіньо, Й. Йосиф, І. Макар по 50 цнт.; Мандрона, Н. Н., Коштко по 25 ц.

Тов. ім. М. Драгоманова в імени „Рідної Школи" отсею дорогою складає усім жертводавцям щиру подяку.

Зокрема дякуесь товаришкам і товаришам, котрі ходили по коляді.

ЗА УРЯД:

М. Бемців, В. Веньґер, скарбн.

ТРАҐІЧНИЙ ПЕРСТІНЬ ГАБСБУРҐІВ

(„Кроваве серце" принесло нещастя жінці Максиміліяна. — Молода Американка не боїться злощасної сили перстеня.)

Анґлійський письменник Дікенс згадує в повісти „Маленька Доріт" про дивну траґічну історію, спричинену перстенем „Кроваве серце". Приписує перстеневи злощасний вплив на кождочасного власника. Такесаме нещастя мав приносити перстень Габсбурґам. Історія цього перстеня зачинаеться 1857. року. Тоді то цісар Франц Йосиф жертвував його суженій свого брата Максиміліяна. Опісля перстень перероблено в виді кровавого серця, так що додали до нього малесенькі брилянти й рубіни. І спричинив перстень тоді нещастя родині Габсбурґів. Цісарева Каролина вважала перстень талізманом щастя. Щойно після розстріляння Максиміліяна в Кверетаро (Мексико) решилася цісарева продати перстень. Зробила це не так із власного перекошання, як уляґаючи більше порадам других. Та вже було запізно. Траґедія вже розігралася. Після численних змін власників, перстень цей прикрашує палець одної молодої Американки. Вона є думки, що демонічна сила перстеня вже минула.

ДІВЧИНА ХОТІЛА ОПРИШКУВАТИ

В Сербії біля Білгороду сталася така подія. Купець Міхалько Степановіч із Білгорода вляв собі на службу дуже гарну селянську дівчину 17-літню Наталію Іліч із Валева. Старий Степановіч мав у цьому ще й иншу ціль. Наталія має около 18 морґів поля й полонини й крім цього й гарне віно. Хотів отже оженити свого сина з Наталією. Ба він навіть казав принести Наталці свідоцтво здоровля. Дівчина принесла бездоганне свідоцтво. Тепер уже сказав собі Степановіч: Наталька мусить бути жінкою його сина! Тимчасом вернув до дому і молодий Степановіч. Дівчина сподобалася йому. Залюбився в ній. Одної неділі пійшов купець із сином до міста. Наталя остала сама дома. Коли в полудне оба вернули до дому, не застали вже дівчини. Пропала, а з нею й жандармський мундір молодого Степановіча й револьвер-бравнінґ. Степановіч дав про все знати поліції. Тимчасом на другому кінці Білгорода, коло цегольні Ачімовіча відгравалась друга дія цієї авантурничої пригоди. Проходив тамтуди чесний столяр Дімітріє Йовановіч. Та ось у заглублені цегольні побачив він дівчину, що саме роздягалася. Цікавий (такі то вже ці чоловіки!), що то буде, сховався Йовановіч й глядить. Побачив її нарешті в одній сорочці. Але ось бачить дівчина переодягається в чоловіче вбрання, аж задихалася. Не приглядався дуже що то за вбрання, а прикликав стару бабусю, що саме переходила туди неподалеки, хай подивиться що діється тай хай призове жандарма. Та ледви бабуся заглянула до цегольні, сказала Йовановічеви хай не має її за дурну, бо там саме в цегольні й є жандарм! Сказала це бабуся й відійшла сердита. Йовановіч ще не зовсім причуняв із переполоху, як із цегольні вийшов гарненький, молодий жандарм. Пійшов у напрямі села Мірево. Зновуж Йовановіч пійшов на найблизшу поліцийну станицю й оповів усе що бачив. Один детектив разом із Йовановічем забрались шукати дівчину-жандарма. Перед самим Міревом придибали дівчину. На зазив детектива Наталя пристанула, але прицілилась до нього з револьвера. Та цей справніщий у стрілянню: вистрілив тричі на пострах у воздух. Дівчина мусіла здатися. Приведений на поліцію „жандарм", признався, що служить у купця Степановіча, що називається Наталя Іліч. Переодяглася за жандарма, щоби за примірам Чаруґи — могти грабити й опришкувати. Авантюрничу дівчину віддано судови.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

VI. (1883—1885)

(21)

Дмитра Марковича, потім нашого талановитого белетриста, я дійсно тоді ще не знав, бо він вже після мого виїзду з Єлисаветграду дістав там посаду Товариша Прокурора і зблизився з д-ром Михалевичом та К. Карим.

О. Русов, якого я знав добре, ще по Київу, як про се говорив раніще, оселився в Єлисаветі, яко земський статистик, теж по моїм виїзді звідтіля. Міністерство Освіти заборонило йому учителювати, аби він не впливав шкідливо на учнів, тоді він став статистиком і, як талановитий чоловік, за статистичний опис Чернигівської ґубернії, дістав від Петербурського Вільно-Економічного Товариства золоту медаль і став одним з найвідоміщих статистиків в Росії. Батько й мати його кацапи з Московщини, що оселилися в Київі, де батько його служив лікарем. Скінчивши ґімназію і університет в Київі, О. Русов, під впливом Антоновича та Драгоманова, став одним з найактивніщих і найгарячіщих українських патріотів, яким зостався до самої своєї смерти в 1915 році в Саратові, куди евакувався з Київським Комерційним Інститутом, як його професор статистики. За його прекрасні душевні риси, за милу вдачу, його товариші раз-у-раз називали не инакше, як „Саша (Олександер) Янгол".

На допиті я не признався до знайомства з ним, бо в тому не було потреби тим більше, що він мав репутацію шкідливого для молоді „українофіла" взагалі політично „неблагонадежного". Але вертаюся до допиту.

— А з Володимиром Мальованим ви коли і де познайомилися? питає жандарм.

— Я такого не знаю, відповідаю:

— То певне знаете Григорія Петрова?

— Ні, й Петрова не знаю.

— То певне ви сього добродія знаєте? і подає мені фотоґрафічне обличча В. Мальованого.

Я довго вдивляюся в милі мені риси, але відповів, що такого не бачив.

Жандарм, перегортаючи туди й сюди листки сшитку, чогось видимо шукаючи, питає:

— Роскажіть, що знаєте про ґурток д-ра Михалевича в Єлисаветграді.

— Ніякого ґуртка в Єлисаветграді я не знаю, бо виїхав відтіля вже чотирі роки.

— Постійте, постійте! вигукнув жандарм, найшовши в сшиткові те, що шукав; ви сказали, що не знаєте Мальованого, а от Дяченко, ваш сочлен по Єлисаветградському гуртку, показує, що ви привели його в Єлисаветграді в гостинницю „Руфь" на Рибній улиці і познайомили з Мальованим...

— Дяченко, кажу, рідко коли бував тверезий, то очевидно понаплутував, бо я не знаю в Єлисаветграді ні гостинниці „Руфь", ні Рибної улиці, сказав я, скориставшись помилкою жандарма.

Товариш прокурора, як виявилось служив кілька років в Єлисавеградськім Суді і підтвердив мої слова.

Помовчавши трохи, дивлючись в сшиток, жандарм сказав мені вийти і пождати. Увійшовши в кімпатку, я зараз почав прислухатись до розмови за перегородкою і почув голос прокурора очевидно у відповідь на запитання жандарма:

— Натурально, як свідка; він вже чотирі роки виїхав звідтіля, то й не знає, що там діялося.

Жандарм щось пробурчав, а тоді позвонив до урядника і звелів привести мене; він не знав, що через перегородку можна було покликати мене і без урядника.

Коли я увійшов, жандарм сказав, що поки-що мені роблять допит, яко свідкові, а потім видно буде і сказав мені сісти й написати відповіді на всі запитання. З полехкістю на душі, наче великий тягар звалився у мене з грудей, я сів і понаписував так, як я відповідав жандармові устно.

Приїхавши до дому радісний та веселий і порадившись з жінкою, поїхав до Лубень і там наняв повоз (екипаж) до Кременчука, за 90 верстов від Лубень, і через скілька день з жінкою, дівчиною-нянькою та дитиною-лялькою поїхали ми в Перешори.

По справі Єлисаветградських ґуртків д-ра Михалевича та Тарковського, які жандарми зеднали в одно „Противоправительственне сообщество", орґанізоване „хитрим і осторожним" д-ром Михалевичем, таємний жандармський суд виніс такий присуд, який сам і виконав: д-ра Михалевича, О. Тарковського і предателів — Дяченка та Хороманського заслано на Сібір на поселення на пять років кожного; К. Карого, О. Русова, А. Грабенка, О. Волошина та мене віддано на пять років під гласний догляд поліції. Дмитра Марковича перенесено на тужь посаду Тов. Прокурора з Єлисавету на Кубань, а Дудина, як талановитого маляра, віддано на державний кошт в науку до Петербурської Академії Художеств, скінчивши яку він, кажуть, талановито ілюстрував „Кобзаря", але малюнки ті чомусь досі не побачили світа, принаймні я їх не бачив.

О. Русов, А. Грабенко та О. Волошин були тоді земськими статистиками в Херсоні, то там їх і віддано під догляд поліції. К. Карого прикріпили під доглядом поліції в Ново-Черкаску, де його застав присуд артистом трупи Старицького, що там тоді грала. Жінка його, Віра Карловна, умерла від туберкульозу ще в 1882 році і він одружився вдруге з хористкою трупи, Софією Виталевною, незвичайно доброю і благодушною жінкою, що походила з дрібної польської шляхти на Київщині, яка раз-у-раз ставилася до живого і до мертвого К. Карого з великим пієтизмом. Вони з дочкою Орисею дуже бідували перший час в Новочеркаську, поки цензура не дозволила К. Карому пєс до вистави, які мали ґрандіозний успіх на сцені протягом багатьох років; сини К. Карого — Назар та Юрко, вчилися в Єлисаветграді під доглядом діда, Карпа Адамовича.

Родина д-ра Михалевича, що складалася з жінки і чотирьох синів, виїхала з ним в Сібір, де вони разом і проживали до 1890 року, про що роскажу потім. Дяченко, відбувши пять років в Сібіру, вернувся і вмер з перепою десь у себе в с. Рівному, Єлисаветградському повіту. Що до мене, то сей присуд покрив попереднього і мене віддано під догляд поліції на пять років в с. Перешорах, в нашому маєтку, про се роскажую далі.

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ФОНД РІЖНИХ
(Жертви зложені до Обеднання в лютім 1924 р.).

І. ФОНД ІНВАЛІДІВ.

1) Нортгемптон, Па. Д. Прухніцький, частина доходу з мувінґ пікчеру 11.57

2) Детройт (Гемтремк), Миш. З коляди переслав о. Д. Добротвор 50.00

Заколядували: Сестр. Неп. Зач. 25.00 і хлопці місцевої української школи 25.00.

3) Ню Йорк, Н. Й. З коляди передав від п. Скубової Семен Ядловський 118.25

4) Лорейн, О. Тов. Івана Франка, від. 86 „Народної Помочи", переслав Іван Чмиріз 37.70, з того на інвалідів 18.85

5) Шенандо, Па., з коляди, переслав Іван Чорний 20.00

6) Милвил, Н. ДЖ. Тов. Запорожська Січ, від. 347 У. Н. С., з коляди переслав С. Чопек.... 12.00

7) Кемден, Н. Дж., збірка, зібрав і переслав О. Лазор..... 9.00

Зложили: по 1.00: Он. Лазор, Г. Білецький; по 50 цнт.: І. Цар, П. Завойський, В. Білий, Г. Грушовець, П. Плаская, Н. Ланішка, М. Павлюк, М. Василькович; по 25 цнт.: А. Чубик, Ол. Петрилка, І. Сеник, Ан. Плаская, М. Сулак, К. Масляк, М. Соханьчак, С. Хадай, Д.-Завойський, С. Волошин, А. Хадій, А. Соханьчак.

8) Толідо, О. На зборах в церковній галі зібрав і переслав М. Корнова 11.50

Разом $251.17.

II. ФОНД СИРІТ.

1) Нортгемптон, Па., переслав Д. Прухніцький як частину доходу з мувінґ пікчер 11.00

2) Детройт (Гемтремк), Миш. з коляди переслав о. Д. Добротвір 60.25

Заколядвуали: Сестр. Неп. Зач. 25.00 ,старші дівчата місцевої укр. школи 25.00, малі дівчата тоїж школи 10.25.

3) Лорейн, О. Тов. Івана Франка, від. 86 „Народного Помочи", переслав Іван Чмирід 18.85

4) Шенандо, Па., з коляди переслав Іван Чорний 10.00

Разом $100.10.

III. ФОНД СТУДЕНТІВ.

1) Карнеґі, Па., збірка на балю 5.00

Збирали Анна Кирик, Анна Весоловська і Текля Онисько.

IV. ФОНД ГОЛОДУЮЧОЇ ЕМІГРАЦІЇ

1) Карнеґі, Па., переслав о. О. Пристай 14.00

Зложили: о. О. Пристай 5.00; Іван Швед 5.00; по 1.00: Анна Весоловська, Анна Кирик, Роман Пристай і Юліян Маланяк.

2) Балтимор, Мд. збірка, переслав Йосиф Семенків........ 14.00

Збірка в церкві з акафисту 12 дол., а доложили по 1.00: І. Сапливий і Йос. Семенків.

3) Филаделфія, Па., зібрав і переслав Д. Штоґрин 6.00

Зложили по 1.00: П. Кирилюк, Др. Демидчук, А. Цурковський, Евген Якубович, Д. Штоґрин, Омелян Кульчицький.

4) Деслодж, Мо., о. Лукаський 2.00

Разом $36.00.

V. ФОНД ПИСЬМЕННИКІВ.

Филаделфія, Па. Гурток укр. жінок на ювилейний дар для укр. письменниці Ольги Кобилянської з нагоди шістьдесятьлітних її уродин, переслава Анастазія Рибакова 98.00

Збіркою занялися: А. Рибакова, М. Рутецька, Е. Сеник, М. Несевич, В. Рутешька і А. Меґац.

Зложили: Товариство „Провидінне" 25.00, Анастазія Рибакова 7.00, Федечко 5.00; А. Крупа 5.00; по 3.00: Евген Якубович, В. Зузлик, Рій старша, Е. Слободян, Н. Росолович і М. Вишиванюк; по 2.00: М. Кінаш, о. М. Кузьмак, Іван Пеленський, М. Рутецка, В. Рутешка, Й. Титанич, М. Бойчак, Самбір, Ф. Пеленська, А. Вишиванюк, К. Качор; А. Матолич 1.50; по 1.00: о. М. Ортинський, П. Кирилюк, Е. Сеник, А. Боднаренко, К. Коцюбинська, Вігак, Д. Штоґрин, О. Дубас, Меґац, Романів; по 50 цнт.: В. Коваль, А. Павлюк, К. Шманда, Др. Демидчук, Одосій, В. Пеленська, Н. Огродніцький, М. Кісь і дрібними жертвами 50.

VI. ФОНД СТРІЛЬЦІВ В ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ.

1) Карнеґі, Па., з балю, переслав о. Ол. Пристай........ 5.00

2) Сиракюз, Н. Й., з коляди переслав Михайло Клюсік 50.00

3) Ню Йорк, Н. Й. Січ ім. Б. Хмельницького з коляди...... 25.00

Разом $80.00.

VII. ФОНД ПОЛІТИЧНИХ ВЯЗНІВ.

1) Менвил, Р. Ай., збірка на весілю і з коляди, переслав Ів. Шевчук 10.00

VIII. ФОНД СТЕФАНА ФЕДАКА.

Ню Йорк, Н. Й. Дар любови Січи ім. Б. Хмельницького..... 30.00

РАЗОМ ЗІБРАНО НА РІЖНІ ФОНДИ В МІСЯЦЮ ЛЮТІМ $610.27.

С. Маківка.

РЕВІЗІЯ

Дзвеньк вікон і стук в двері обудили мене. Я підняв голову і подивився навкруги себе. В хаті було темно і спокійно, лише вікна дзвенькотіли і двері гули.

— „Хто там?" запитав я, не встаючи.

— „Відчини!" почувся суворий голос.

— „Що значить, відчини? Хто має право, не назвавшись, будити мене в ночі?"

— „Відчини, кажуть тобі! Поліція!"

Я накинув на плечі сіряка, засвітив лямпу і пішов відчиняти. Не встиг я вернутись до хати, як зараз же ввалилось чотирі особи: трьох поліціянтів і якась темна фігура, одіта по цівільному.

— „Руки до гори!" крикнув старший.

Я підняв.

— „Зброю маєш"?

— „Не маю".

— „Обшукайте його!"

Невідомий цівільний поліз за пазуху, в штанці, хоча я був в одній білизні, і почав цапати холодними руками по голому тілу. Не знайшовши потрібної зброї, він відійшов від мене і сказав мені опустити руки.

— „Як називаєшся?"

— „Данило Швайка", відповів я.

— „Чим трудишся?"

— „Рільництвом".

— „А хто ви такі і чого вам треба?" запитав я.

— „Ми поліціянти і робимо ревізію.

— „В такім разі, прошу показати роспорядження судді слідчого, а хоч повітового коменданта поліції".

— „От тобі!" крикнув товстий, показавши револьвер.

— „А конституція?" продовжував я.

— „Ми маємо свою конституцію і для таких „полуглуфкуф", як ти, ось яку вживаєм", огризнувся цівільний, штовхнувши мене під ребра.

—„До якої партії належиш?"

— „Ні до якої".

— „А до „Рідної Хати" ходиш?"

— „Хожу".

— „А в комітеті буваєш?"

— „Буваю".

— „Які ґазети читаєш?"

— „Які попадуться: „Наше Життя", „Землю і Волю" та инші".

— „А маєш їх?

— „Де які маю".

— „Відчини сундук!"

Я відчинив. Двох поліцаїв запустили руки в сундук і почали перевертати білизну. Добравшись до дна, знайшли стару покраяну російську ґазету.

— „Що то за ґазета?"

— „А хіба не бачите?"

— „Російська. Ти комуніст? З Росією звязок маєш?"

— „Та подивіться добре. Тож вирізка на жіночу блюзку".

— „Яка там вирізка! то ґазета!... Заберіть ґазету і обшукайте добре в хаті"...

Почалася дійсно ревізія. Шукали всюди: на горі, в коморі, в сінях, за образами, на печі, під піччю, навіть, виколупали цеглу в замурованій колишній шафці, що містилася при печі. Обиск не дав нічого, коли не рахувати ґазети „Наше Життя", якої чисел з 5 лежало за столом. Коли перерили все, цівільний підійшов до ліжка, де лежала моя жінка, і підняв одіяло. Жінка миттю вирвала одіяло і прикрилась ним.

— „Чого треба?" запитала вона. „Ач яка ласа, паскуда!" Прийшов ревідувати чужу жінку! А дулю не хоч? Вон. А то як люну в пику, то червоною зальешся!

Цівільний став обік і не знав що має робити. Старший крикнув на жінку встати. Жінка встала, і ліжко обшукали.

— „Прошу спорядити протокола", попросив я.

— „Одівайсь. Там напишем!"

Я одівся і пішов під баґнетами поліцаїв аж до Холма.

(Наше Життя).

НАЙБРУДНІЩЕ СЕЛО НА СВІТІ.

Як запевнюють деякі подорожники — мало би бути невеличке село в Тибеті — Парільонґ. В цьому селі мається задержати анґлійська експедиція на гору Іврест. Це село, то двіста малих ліпянок. Довкола них сторчать величезні гори сміття і відпадків. Висипали ці „гори" мешканці села — а зсипали вже 500 літ. З часом з купочки до купочки й виросли гори, що перевисшають хати. Мешканці, щоби переходити з одного місця на друге, мусіли пробивати „тунелі" у цих „смітникових горах". Хто хоче в це вірити, хай вірить, а хто недовірчивий, хай відвідає це село, очі.

ПОЗІР! ПОЗІР!

Сим подається до відома всім нашим читачам, що присилаючи до поміщення ріжні оголошення до часописи „Свобода", треба рівночасно враз з оголошеннями присилати і належитість за них. Щоби читачі могли орієнтуватися яка належитість має бути прислана враз з даним оголошенням, будуть ласкаві за кожде написане в оголошенне одно слово числити 2 цт коли таке оголошенне має 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цнт. за раз. Ся постанова входить в життя 1. грудня б. р. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адмістрації „Свободи" 5-6 день перед днем оголошення їх в часописи, так що колиби вимагала сего потреба, був час порозумітися зі сторонами. Сторони котрі не схотять пристосоватися і придержуватися повисших правил, не можуть відтак нарікати на часопись, що непоміщено їм оголошеня чи оголошень.

Адм. „Свободи".